

Posudek na rigorózní práci Mgr. Ivany Veselé
Krize a posttraumatický růst: možnosti a metafory krize

Tato rigorózní práce je rozšířením diplomové práce *Krize a osobní růst: možnosti a meze metafory*, kterou autorka úspěšně obhájila na katedře psychologie FF UK.

Jelikož se autorka zabývá pozitivním aspektem prožitých krizí, rozpracovává v teoretické části vedle samotného pojmu krize především problematiku pozitivního rozvoje a jeho směřování. Zabývá se otázkou optimální osobnosti a podrobněji připomíná existenciálně-humanistickou psychologickou tradici. Zároveň v této části rozpracovává i teoretické aspekty metafor. Oproti diplomové práci je novým obohacením této části kapitola věnovaná posttraumatickému růstu, v níž se jednak snaží vymezit samotný pojem (jak ho definují Tedeschi a Calhoun), a dále vznik a proces posttraumatického růstu. Věnuje také pozornost měření posttraumatického růstu a přehledu dotazníků sestrojených pro měření pozitivních zisků z náročných životních situací.

Trochu mne překvapilo, že autorka již v samotném úvodu práce uvádí, že hlavní klad tohoto originálního propojení jednotlivých kapitol teoretické části jde na úkor nižší kvality a určité povrchnosti. Já tento sebekritický postoj autorky nesdílím. Těměř u každého tématu lze uvažovat o dalších hloubkách, ale důležité je, abychom teoretickou podrobnost nadbytečně nezvyšovali. Podobně jako u pojmů hovoříme o Ockhamově břitvě směřující k optimálnímu počtu pojmů, mohli bychom u teoretických částí hovořit o Ockhamově hloubce ponoru. Propojení považuji za výhodu, hloubka zpracování se mi jeví pro účely rigorózní práce jako vhodně zvolená. Tím spíše, že v empirické části se vydala autorka vlastní cestou zakotvenou do hloubkových rozhovorů s klienty, kteří rovněž místo teoreticky hluboké znalosti tématu nabízejí svůj prožitek. Vzorek se jevil jako uspokojivě nasycený již u diplomové práce, takže není dále rozšířen.

V této souvislosti bych rekapituloval hodnocení, které jsem uváděl již u autorčiny diplomové práce, neboť se domnívám, že toto hodnocení je na místě i při srovnání s vyššími nároky práce rigorózní. Hlavním cílem bylo zmapovat klienty vnímané přínosy krize a její metaforické obrazy. Data jsou shromážděna formou hloubkových rozhovorů s 20 osobami (čtyřmi muži a šestnácti ženami), které v minulosti vyhledaly

odbornou pomoc v souvislosti s prožívanou krizí. Osoby byly vybrané záměrným prahovým výběrem, tedy výběrem vázaným na instituci, kterou byla v tomto případě Manželská a předmanželská poradna kraje Vysočina – Psychocentrum Jihlava. Autorka při výběru usilovala o zastoupení různých typů krizí, ať už tematicky (od krizí souvisejících se zdravotními problémy, přes vztahové a změnové krize až po krize spojené se ztrátou blízkých), ale i vývojově - věk dotazovaných se pohybuje v celém věkovém spektru od 16 do 68 let věku. Hlubkové rozhovory jsou strukturované podle základních kategorií, které autorka sleduje. To umožňuje přehledné shrnutí informací nainisto doslovných zápisů.

Autorce se podařilo přehledně kategorizovat přínosy v oblasti osobnostního a interpersonálního růstu. Základními, dále členěnými kategoriemi osobnostního růstu jsou změny v oblasti sebepojetí, hodnot a postojů, schopností, aktivace, uvědomění a posunu vlastních hranic. V interpersonální oblasti autorka identifikuje změny spočívající v upevnění dosavadních vztahů, navázání nových vztahů, získání větší otevřenosti, nezávislosti, asertivity a empatie. Také v rámci metafor krizí autorka podrobnou analýzou a srovnáváním výpovědí identifikuje a podrobněji charakterizuje základní kategorie, kterými jsou metafory uzavřeného prostoru, ukončené cesty, ztráty pevné půdy, metafory zlomení a destrukce. Na druhé straně nachází pozitivní metafory řešení, které člení do metafor osvobození, pokračování cesty, růstu a metafor žvlů. Současně s kategoriemi vytváří zakotvenou teorii týkající se kontextu zisků i kontextu metaforických obrazů krize a jejího překonání. Své nálezy následně porovnává s existujícími teoriemi a pojetími. Práce je užitečná empirickým dokumentováním a kategorizováním růstového potenciálu krizí a porovnáním pohledů lidí, kteří krizi prožili, s pohledy existenciálně-humanistických teorií. Za přínosnou a originální považují i část věnovanou metaforám, která umožňuje nejen lepší porozumění mentálním reprezentacím krize, ale může být zároveň inspirací pro krizovou intervenci tím, že nabízí obecněji se vyskytující obrazy a přirovnání, které mohou klienty ve zdánlivě bezvýchodné situaci mobilizovat.

Autorka se v rigorózní práci zmiňuje, že nadále uzavírá s klienty celý proces rozhovorem, který jednak reflektuje klientovo prožívání, jakož i jeho zisky a ztráty spojené s krizí a postkrizovým vývojem, a tak má možnost dále své původní nálezy diplomové práce s těmito novými rozhovory konfrontovat. V této souvislosti by mne zajímalo, zda se přeci jen ve srovnání s prací diplomovou nesešla s některými novými nálezy, kategoriemi či otázkami. Také by mne zajímalo, zda neuvažovala o tom, zda

tuto závěrečnou zpětnou analýzu bude více strukturovat (například ve formě přípravy na závěrečné sezení, debriefingu či naopak dodatečné katamnézy), anebo vnímá jako užitečné ponechat ji v nestrukturované podobě. Poslední otázka, kterou v této souvislosti na autorku mám, je otázka, zda autorka při svém seznámení se s dotazníky, které postihují posttraumatický růst a pozitivní zisky z náročných životních situací, neuvažovala o jejich možném využití v terapii či poradenství.

Rigorózní práci považuji za kvalitní z hlediska obsahu i formy. Kvalitativní metodologii v tomto případě vnímám jako indikovanou a dobře použitou. Jsem současně rád, že rozšiřuje tento přístup o přehled dotazníků a tím připravuje půdu pro prověřování některých otázek kolem schopnosti získávat z krize, které by mohlo časem zahrnout i lidi, kteří poradenský proces ukončí dříve. Rigorózní práci doporučuji k obhajobě.

Radvan Bahbouh

Katedra psychologie FF UK

6.11.2008